ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σχεδι@ζω για όλους
Καθολικός Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Προσβάσιμου Ψηφιακού Εκπαιδευτικού Υλικού

Ανάπτυξη απτικής νοηματικής επικοινωνίας για παιδιά με τύφλωση και πολλαπλές αναπηρίες και τυφλοκώφωση

Μαρία Ζέζα, Δασκάλα ΕΑΕ

http://prosvasimo.iep.edu.gr/el/

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΣΠΑ 2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Εισαγωγικά

Εξαιτίας της μειωμένης πρόσβασης στους συμβατικούς τρόπους επικοινωνίας τα άτομα με τυφλοκώφωση, σοβαρά προβλήματα όρασης και πολλαπλές αναπηρίες χρειάζονται εναλλακτικές μορφές επικοινωνίας είτε για να προσλάβουν (receptive communication), είτε για να αποδώσουν (expressive communication) πληροφορίες.

Περιγραφή περιεχομένου

Δημιουργία πολυμεσικού υλικού, το οποίο αναγνωρίζει:

- την επίδραση που έχουν τα προβλήματα όρασης, **στην κοινωνική, επικοινωνιακή, συναισθηματική και γνωστική ανάπτυξη του παιδιού,**
- τη διαφοροποιημένη αλληλουχία ανάπτυξης,
- την ετερογένεια ανάμεσα **στα παιδιά με τυφλοκώφωση και στα παιδιά με σοβαρά προβλήματα όρασης και πολλαπλές αναπηρίες.**

Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα

Η δάρθρωση του εκπαιδευτικού υλικού θεμελιώνεται πάνω στους ακόλουθους βασικούς πυλώνες:

- **Εικόνα σώματος και σωματογνωσία**
- **Επικοινωνία**

Σωματογνωσία

-**την ανάπτυξη της επικοινωνίας**,

-

-**τη μάθηση** και

- **την απόκτηση δεξιοτήτων καθημερινής διαβίωσης**

Εικόνα σώματος

Το τυφλοκωφό άτομο **δομεί** σταδιακά την εικόνα του σώματός του μέσω των **εμπειριών** του.
Η ανάπτυξη της γνώσης του σώματος θα καθορίσει πόσο καλά θα σχηματίσει την **έννοια του χώρου** γύρω του και πόσο επιτυχώς θα αναπτύξει την αυτονομία του και θα **συνδιαλλαγεί με το περιβάλλον του**.

Επικοινωνία

Η επικοινωνία είναι η πρώτη προτεραιότητα

Αφετηρία του εκπαιδευτικού προγράμματος αποτελεί η ανάπτυξη των **επικοινωνιακών** δεξιοτήτων και δεξιοτήτων **αλληλεπίδρασης** με στόχο να μπορεί το παιδί να:

- προσλαμβάνει πληροφορίες,
- εκφράζεται,
- αρνείται,
- επιλέγει,
- εκφράζει τα συναισθήματά του και να
- συζητά.

Απτική επικοινωνία

Τα χέρια του παιδιού εκτός από **εργαλείο** γίνονται **κομιστές πληροφοριών.**

Το **σώμα και τα χέρια** συνιστούν πλέον το **πρωταρχικό μέσο επικοινωνίας και έκφρασης**.

Απτικό Λεξιλόγιο

Το παιδί πρέπει να **«αγγίξει»** εκατοντάδες λέξεις πριν να αρχίσει να «εκφέρει» τις πρώτες του λέξεις. Χρειάζεται παράλληλα να αγγίξει αυτές τις λέξεις με τέτοιο τρόπο ώστε να προσδώσει **νόημα** σε αυτές τις λέξεις ενώ έχει την **εμπειρία** των αντικειμένων που αναφέρονται.

Με άλλα λόγια ξεκινάει μια διαδικασία που περιλαμβάνει:

- την ονομασία των αντικειμένων καθώς το παιδί τα αγγίζει,
- την ονομασία των ενεργειών καθώς αυτές εκτελούνται και
- την ονομασία αισθημάτων καθώς τα εκφράζει.

Επικοινωνία- απτική νοηματική

Πολλά παιδιά **με τυφλοκώφωση** και παιδιά **με σοβαρά προβλήματα όρασης και πολλαπλές αναπηρίες** χρησιμοποιούν διαφορετικά επικοινωνιακά μέσα για **εισερχόμενη** και **εξερχόμενη** επικοινωνία.

Για το παιδί με σοβαρά προβλήματα όρασης και πολλαπλές αναπηρίες **η αφή** ανάγεται σε πρωταρχική αίσθηση για πρόσληψη ερεθισμάτων και πληροφοριών για το περιβάλλον (φυσικό και κοινωνικό).

Απτική Νοηματική

Η **απτική νοηματική** εκφέρεται στα **χέρια** του συνομιλητή/τριας.

Μερικές δραστηριότητες οργανώνονται και παρουσιάζονται με **μοντελοποίηση** ή **καθοδήγηση** των χεριών του παιδιού.

Απτική Νοηματική

Το **νόημα** γίνεται:

- Απευθείας στα **χέρια** του παιδιού.
- Συγκεκριμένα για τις **επικοινωνιακές ανάγκες** εισερχόμενης επικοινωνίας.
- Για να εστιάσει την προσοχή του παιδιού στην **επικοινωνιακή αλληλεπίδραση.**
- Να βοηθήσει το παιδί να συσχετίσει **το απτικό νόημα** με την κάθε **έννοια**
- Για να **ενεργοποιήσει** ή να προκαλέσει την απάντηση του παιδιού.

Περιγραφή και περιεχόμενο

Από τη λίστα επικοινωνίας MacArthur θα γίνει επιλογή στις έννοιες και στην κατηγοριοποίησή τους.

Οι επιλεγόμενες έννοιες αποτελούν τη βάση ενός πολυμεσικού- πολυαισθητηριακού υλικού με διττή εφαρμογή, ως:

1. λεξικό απτικής νοηματικής γλώσσας και
2. λίστα ανίχνευσης επικοινωνιακού λεξιλογίου.

Περιεχόμενο

Η δομή του βιβλίου επικοινωνίας περιλαμβάνει:

- **ομαδοποίηση** των εννοιών,
- **απεικόνιση** της κάθε έννοιας με **απτικό** σκίτσο (piaf),
- αναγραφή της κάθε έννοιας σε γραφή **βλεπόντων** και γραφή **Braille,**
- οδηγίες για τον τρόπο εκφοράς κάθε **απτικού νοήματος,**
- για κάθε έννοια προτείνονται βιωματικές και πολυαισθητηριακές διαθεματικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες που ενισχύουν την εννοιολογική δόμηση και τη διεύρυνση του επικοινωνιακού λεξιλογίου.

Διαθεματικές ενότητες

- Το σώμα μου
- Τα αντίθετα
- Ατομική Υγεία
- Τα ρούχα
- Κανόνες φαγητού
- Η διατροφή
- Τα συναισθήματα
- Η τάξη μας
- Η γειτονιά μας
- Η οικογένεια
- Τα παιχνίδια
- Τα ζώα
- Τα μέσα μεταφοράς
- Ο καιρός αλλάζει

Περιεχόμενο

Η κάθε έννοια παρουσιάζεται σε:

• ηλεκτρονική μήτρα / εικόνα, προκειμένου να αναπαραχθεί σε απτική μορφή (piaf & thermoform),

• υπόδειγμα της απτικοποιημένης έννοιας (piaf),

• υπόδειγμα της απτικοποιημένης έννοιας (thermoform),

• video (Online Λεξικό Εννοιών στην ΕΝΓ, **http://www.prosvasimo.gr/el/onlne-lexiko-ennoiwn),**

• οδηγίες για την εκφορά του απτικού νοήματος και

• ξύλινη μήτρα με σκοπό το επικοινωνιακό απτικό παιχνίδι (ενσφήνωμα).

Σχεδιασμός εκπαιδευτικού προγράμματος

- Συχνά η δομή και η οργάνωση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων ακολουθεί μια σταθερή επαναλαμβανόμενη ρουτίνα.
- Η σταθερή δομή και η συστηματική παρουσίαση του εννοιολογικού πλαισίου, ενισχύει την αντιληπτική διαδικασία μέσα από την διασύνδεση και το συσχετισμό των εννοιών με αυτές που έχουν ήδη δομηθεί και κατακτηθεί.
- Για κάθε έννοια προτείνονται βιωματικές και πολυαισθητηριακές διαθεματικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες οι οποίες ενισχύουν:

τη δόμηση των εννοιών και

τη διεύρυνση του επικοινωνιακού λεξιλογίου.

Αναγκαιότητα

Με τη χρήση αυτού του υλικού ο/η εκπαιδευτικός των παιδιών με πολλαπλές αναπηρίες, θα δύναται αρχικά:

- να προσδιορίσει **το επικοινωνιακό λεξιλόγιο** του παιδιού και παράλληλα,
- να συγκροτήσει ένα ολοκληρωμένο **εκπαιδευτικό πρόγραμμα** με στόχο τη διεύρυνση του επικοινωνιακού λεξιλογίου.

Ως προπομπός του επικοινωνιακού προγράμματος που πρόκειται να δώσει έμφαση στην χρήση απτικών νοημάτων, προτείνεται ένα ευρύ πρόγραμμα παρέμβασης με στόχο τη σωματογνωσία.

Ενδεικτική παρουσίαση εννοιολογικών ενοτήτων

-Το σώμα μου

-Τα ζώα

-Η γειτονιά μου

-Η διατροφή

Το σώμα μου

σώμα		
πλάτη	αριστερό πόδι	μύτη
κοιλιά	δάχτυλα ποδιών	στόμα
χέρια	κεφάλι- πρόσωπο	δόντια
δεξί χέρι	λαιμός	αγόρι
αριστερό χέρι	μαλλιά	κορίτσι
δάχτυλα χεριού	αυτί	δεξί πόδι
πόδια	μάτι	

Το σώμα μου

Διδακτικοί στόχοι της ενότητας είναι τα παιδιά:

-να αναγνωρίσουν την εικόνα του σώματος τους,
-να γνωρίσουν τον εαυτό τους και να αισθάνονται επαρκείς,
-να σταθεροποιήσουν την πλευρίωσή τους,
-να βιώσουν με το σώμα τους το χώρο,
-να γνωρίσουν το χρόνο και το ρυθμό,
-να εκτελούν αδρές κινήσεις και να εκτελούν λεπτές κινήσεις.

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ	Ενότητα: σωματογνωσία Έννοια: χέρια
Ηλεκτρονική μήτρα	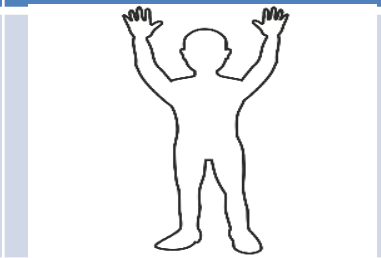
Μήτρα / ενσφήνωμα	
απτικό πικτόγραμμα(piaf-thermoform) λέξη σε γραφή βλεπόντων και braille	
απτική νοηματική (video)	http://prosvasimo.gr/el/lexiko-anthrwpino-swma
εκφορά απτικού νοήματος	Το παιδί ακολουθεί το χέρι του/της εκπαιδευτικού καθώς ο/η εκπαιδευτικός ακουμπάει με την εσωτερική πλευρά του χεριού του/της με κίνηση από τον ώμο μέχρι τα δάχτυλα.

Ενδεικτικές δραστηριότητες

1)Παίρνουμε μια αρωματική κρέμα, που το άρωμα της αρέσει στο παιδί και εφόσον είμαστε σίγουροι/ες ότι του αρέσει η υφή της, και κάνουμε μασάζ στα χέρια του παιδιού. Συνοδεύουμε το μασάζ λέγοντας τη λέξη.

2) Χρησιμοποιούμε ένα φωτοσωλήνα με έντονο χρώμα –κατά προτίμηση κόκκινο ή κίτρινο-, τυλίγουμε τα χέρια του παιδιού επαναλαμβάνοντας τη λέξη.

3) Βάζουμε το παιδί καθιστό στο πάτωμα, σηκώνουμε μαζί τα χέρια του, τα ανοιγο-κλείνουμε σε μεγάλη αγκαλιά ή χτυπάμε παλαμάκια με το ρυθμό της μουσικής, επανα-λαμβάνουμε τη λέξη και δείχνουμε τα χέρια του.

4) Μιλάμε για τα ζευγάρια και πως έχουμε δυο χέρια. Παίρνουμε τα χέρια του παιδιού και τα σηκώνουμε ψηλά.

5) Χτυπάμε ρυθμικά το ταμπουρίνο, και ζητάμε από το παιδί να σηκώνει ή να κατεβάζει τα χέρια του σύμφωνα με τον ρυθμό.

6) Δίνουμε στο παιδί την απτική εικόνα ή το ενσφήνωμα και καλούμε να τα επεξεργαστεί μόνο του. Μετά, κρατώντας τα χέρια του παιδιού και καθοδηγώντας το, του δείχνουμε τις λεπτομέρειες. Επαναλαμβάνουμε λέξη και νόημα.

Τα ζώα

ζώα
σκύλος
γάτα
αγελάδα
άλογο
κότα
πάπια
πουλί
φίδι
πρόβατο
γουρούνι
πεταλούδα

Τα ζώα

Διδακτικοί στόχοι της ενότητας είναι οι μαθητές:
•να περιγράφουν στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος,
•να ερμηνεύουν στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος,
•να αγαπάνε και να φροντίζουν το φυσικό περιβάλλον,
•να ξέρουν το χώρο της κοινότητας που ζούνε,
•να συμμετέχουν στην πολιτιστική ζωή της κοινότητας,
•να συμμετέχουν στη θρησκευτική ζωή της κοινότητας,
•να γνωρίζουν τις σχέσεις αγοριού – κοριτσιού και
•να χρησιμοποιούν τον ελεύθερο χρόνο

Μέσα από κατάλληλες βιωματικές δραστηριότητες οι μαθητές να μπορούν: να περιγράφουν τα ζώα (χαρακτηριστικά γνωρίσματα, τροφή, ανάπτυξη, αναπαραγωγή, σχέση με τα πρόσωπα της οικογένειας κ.λ.π).

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ	Ενότητα: τα ζώα Έννοια: σκύλος
Ηλεκτρονική μήτρα	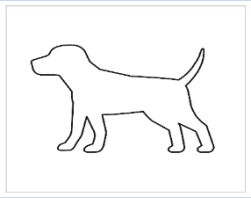
μήτρα / ενσφήνωμα	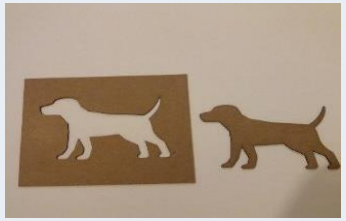
απτικό πικτόγραμμα (piaf-thermoform) λέξη σε γραφή βλεπόντων και braille	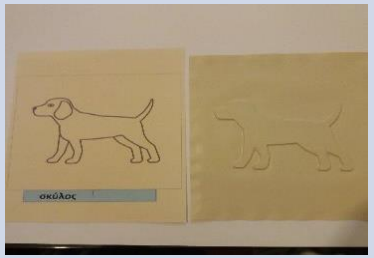
απτική νοηματική (video)	http://prosvasimo.gr/el/lexiko-zoa
εκφορά απτικού νοήματος	Ο/η εκπαιδευτικός εκφέρει το νόημα μέσα στα χέρια του παιδιού. Με τα δυο χέρια αντικριστά, λυγισμένα δάχτυλα και τα ανοιγοκλείνει ταυτόχρονα.

Ενδεικτικές δραστηριότητες

1) Με έναυσμα την παγκόσμια ημέρα των ζώων (4 Οκτωβρίου), ο/η εκπαιδευτικός προσπαθεί να ανακαλύψει τις γνώσεις και τις εμπειρίες των παιδιών. Ενδεικτικές ερωτήσεις του/της εκπαιδευτικού: «Ποια παιδιά έχουν σκύλο στο σπίτι ή στην αυλή», «Τα αγαπάτε», «Ξέρετε να το φροντίζετε», «Τι τρώει», «Είναι δεμένο ή ελεύθερο», «Πώς νομίζετε ότι νιώθει ο σκύλος σας». Ο/η εκπαιδευτικός γράφει τις απαντήσεις σε καρτελάκια (βλεπόντων & braille) και τις μετατρέπει σε απτικές, π.χ. στην απάντηση «Το αγαπώ» βάζει μια καρδιά ή στην απάντηση «τρώει κόκκαλα» βάζει ένα κόκαλο. Σε χαρτί του μέτρου, στον κύκλο, γράφει τη λέξη **«Σκύλος»** (βλεπόντων & braille) και από κάτω κολλάμε και ένα παιχνίδι σκύλο. Στην άκρη των ακτινών του κύκλου κολλούν τα παιδιά τις απτικές κάρτες με τις απαντήσεις.
2) Δίνουμε στο παιδί να επεξεργαστεί ένα παιχνίδι σκυλάκι, αρχικά μόνο του. Μετά, κρατώντας τα χέρια του και καθοδηγώντας το, του δείχνουμε τις λεπτομέρειες και επαναλαμβάνουμε λέξη και νόημα.
3) Καλούμε στο σχολείο έναν γονιό που έχει σκυλί, για να γνωριστούμε, π.χ. να μας αφηγηθεί μια ιστορία με το σκύλο του.
4) Ακούμε τη φωνή του σκύλου, τη μιμούμαστε https://www.iema.gr/data/EducationalProjects/Melina/Tracks/Hxoi/Zwa_Skhlos.mp και με το σώμα μας αναπαριστούμε τον σκύλο.
5) Μπερδεύουμε το σκυλάκι με άλλα αντικείμενα και ζητάμε από το παιδί να το εντοπίσει και να μας το δώσει. Επαναλαμβάνουμε τη λέξη και το νόημα.
6) Σταδιακά με τα 3d αντικείμενα εισάγουμε στο παιδί και την απτική εικόνα, φέρνοντάς την σε αντιστοιχία με το αντικείμενο και νοηματίζουμε.
8) Συζητάμε με τα παιδιά για τους σκύλους οδηγούς. Προσκαλούμε τους εκπαιδευτές των σκύλων οδηγών να επισκεφτούν το σχολείο μας και να μιλήσουν στα παιδιά για το πρόγραμμα της εκπαίδευσης.
9) Έχουμε 3 απτικές εικόνες και το παιχνίδι σκύλος. Ζητάμε από το παιδί να αντιστοι-χίσει το αντικείμενο με την σωστή εικόνα, λέμε τη λέξη και νοηματίζουμε.

Η γειτονιά μου

Η γειτονιά μου
Παιδική χαρά
σπίτι
σχολείο
μανάβικο
μαγαζί
μαγαζί με ρούχα
φούρνος
εκκλησία

Η γειτονιά μου

Οι στόχοι που τίθενται, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

•να διερευνήσουν τις έννοιες της πόλης και του ενεργού πολίτη,

•να ενδιαφερθούν για τα κοινά,

•να εμπνευστούν, να δημιουργήσουν και να αγαπήσουν τη γειτονιά τους,

•να γνωρίσουν το περιβάλλον στο οποίο ζουν, να αποκτήσουν θετικές στάσεις και συμπεριφορές, και να σέβονται το περιβάλλον τους,

•να χαρτογραφήσουν την γειτονιά τους και

•να συλλέξουν πληροφορίες για τα μαγαζιά της γειτονιάς.

Σχεδιασμός εκπαιδευτικού προγράμματος

κατηγορία	**Η γειτονιά μου**
έννοια	σπίτι
Ηλεκτρονική μήτρα / ενσφήνωμα	
Piaf / Thermoform	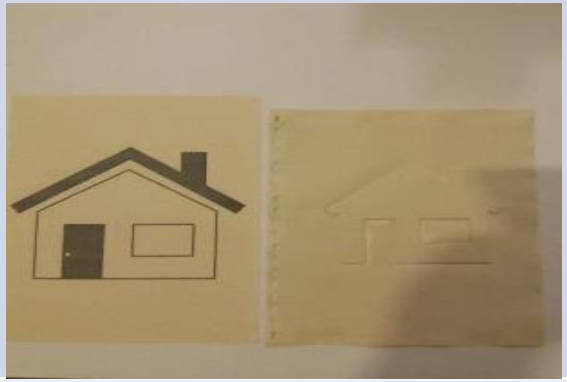
Απτικό νόημα video	http://prosvasimo.iep.edu.gr/el/lexiko-spiti
Οδηγίες εκφοράς του απτικού νοήματος	Ο/η εκπαιδευτικός εκφέρει το νόημα μέσα στα χέρια του παιδιού. Με τα δυο χέρια αντικριστά, κλειστά και ενωμένα τα δάχτυλα, ενώνονται ψηλά από τα δάχτυλα και σχηματίζουν γωνία.

Ενδεικτικές δραστηριότητες

1) Κατασκευάζουμε μαζί με το παιδί ένα σπίτι με απλά απτικά υλικά χειροτεχνίας, τουβλάκια και πλαστελίνη. Καθοδηγώντας το του δείχνουμε τις λεπτομέρειες και επαναλαμβάνουμε λέξη και νόημα. Παρουσιάζουμε στο παιδί την απτική εικόνα.

2) Έχουμε 3 απτικές εικόνες και το αντικείμενο σπίτι. Ζητάμε από το παιδί να αντιστοιχίσει το αντικείμενο με την σωστή εικόνα. Πάντα λέμε τη λέξη και νοηματίζουμε.

3) Συζητάμε με το παιδί για τα χαρακτηριστικά του δικού του σπιτιού και με απλά υλικά (χαρτόνι, ξυλάκια) κατασκευάζουμε μια κάτοψη του σπιτιού του σε ατομικό χαρτί ή σε μακέτα. Στο τέλος τα ενώνουμε όλα τα σπίτια και φτιάχνουμε μια μεγάλη γειτονιά. Εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιο ονομάζοντας τα δωμάτια και τα βασικά χαρακτηριστικά τους.

4) Παρουσιάζουμε απτικές εικόνες, μακέτες ή περιγράφουμε και συγκρίνουμε είδη διαφορετικών σπιτιών.

Η διατροφή

γάλα	μπισκότο
χυμός	σοκολάτα
γιαούρτι	καραμέλα
πίτσα	παγωτό
ψωμί	μήλο
τυρί	μπανάνα
τόστ	πορτοκάλι
φαγητό	φράουλα
καρπούζι	**καρότο**

Η διατροφή

Μέσα από διαθεματικές δραστηριότητες μπορούν τα παιδιά:
να αντιλαμβάνονται τη σημασία της καθαριότητας, της άσκησης και της υγιεινής διατροφής στη διατήρηση και την προαγωγή της υγείας,
να γνωρίζουν και να μιλάνε για βασικές υγιεινές συνήθειες (π.χ. φροντίδα δοντιών, νυχιών, κ.ά.),
να διακρίνουν υγιεινές και βλαβερές τροφές και ουσίες,
να αναγνωρίζουν και να ταξινομούν τις τροφές σε διάφορες ομάδες (π.χ. υγιεινές και μη υγιεινές),
να αντιλαμβάνονται τη σημασία των φαρμάκων στη ζωή μας,
να αναγνωρίζουν ορισμένες υπηρεσίες υγείας και τον ρόλο τους (π.χ. νοσοκομείο, οδοντίατρος, κ.ά.) και
να εντοπίζουν κινδύνους στο άμεσο περιβάλλον και να μάθουν τρόπους προστασίας (π.χ. φωτιά, σεισμοί, κ.ά.) (ΥΠ.Ε.Π.Θ. - Π.Ι., 2004β).
Σύμφωνα με ΠΑΠΕΑ (1996) εντάσσεται στην Περιοχή: Κοινωνική Προσαρμογή, Γενική Ενότητα: αυτονομία, Ενότητα: αυτοεξυπηρέτηση.
Διδακτικοί στόχοι της ενότητας είναι τα παιδιά:
να φροντίζουν την ατομική τους υγεία,
να ντύνονται και να ξεντύνονται,
να τρώνε μόνα τους και
να φροντίζουν τη διατροφή τους.

Σχεδιασμός εκπαιδευτικού προγράμματος

Κατηγορία	διατροφή
έννοια	πορτοκάλι
Ηλεκτρονική μήτρα	
Piaf Thermoform	
Μήτρα	
Απτικό νόημα video	http://prosvasimo.iep.edu.gr/el/lexiko-frouta
Οδηγίες εκφοράς του απτικού νοήματος	Ο/η εκπαιδευτικός εκφέρει το νόημα μέσα στα χέρια του παιδιού. Με τα δυο χέρια, 1η κίνηση: τα χέρια το ένα πάνω από το άλλο με λυγισμένα τα δάχτυλα και το 1ο χέρι ξύνει το 2ο χέρι και 2η κίνηση: σχηματίζει κύκλο με τα χέρια του/της.

Ενδεικτικές δραστηριότητες

1) Επισκεπτόμαστε τη λαϊκή, δίνουμε στο παιδί ένα πορτοκάλι και το ενθαρρύνουμε να το επεξεργαστεί πολυαισθητηριακά. Εισάγουμε τη λέξη και το νόημα.

2) Συζητάμε για το πορτοκάλι, για τη θρεπτική αξία του και τα φρούτα του χειμώνα. Καθοδηγούμε το παιδί να κόψει το πορτοκάλι και να κατανοήσει την έννοια «μισό». Βοηθάμε να στίψει το πορτοκάλι, να παρατηρήσει ότι αποτελείται από χυμό, ότι αδειάζει και ότι έχει κουκούτσια. Ετοιμάζουμε με το παιδί μια συνταγή με πορτοκάλι (φρουτοσαλάτα, πορτοκαλόπιτα).

3) Μπερδεύουμε το πορτοκάλι με άλλα φρούτα και ζητάμε από το παιδί να μας το δώσει. Επαναλαμβάνουμε τη λέξη και το νόημα.

4) Σταδιακά με τα 3d αντικείμενα εισάγουμε στο παιδί την απτική εικόνα, φέρνοντάς τα σε αντιστοιχία με το αντικείμενο και νοηματίζουμε.

5) Τα παιδιά κάθονται οκλαδόν στο πάτωμα και είναι πιασμένα από τα χέρια. Σχηματίζουν κύκλο, γίνονται ένα πορτοκάλι που το στύβουν, ενώ κινούνται από τη μια και την άλλη πλευρά.

Συμπερασματικά

Η ολιστική προσέγγιση του εκπαιδευτικού προγράμματος είναι διαρκώς εστιασμένη στην λειτουργική χρήση της υπολειπόμενης όρασης και ακοής, στην πολυαισθητηριακή και βιωματική μεθοδολογία και στην ανάπτυξη μιας θετικής αυτό-εικόνας.

Αναφορικά με την **επικοινωνία** η έμφαση μεταφέρεται:

- στη δημιουργία της ανάγκης για επικοινωνία,
- στην ανάπτυξη και καλλιέργεια ποικίλων επικοινωνιακών ικανοτήτων και
- στη συγκρότηση ενός συνεχώς εμπλουτιζόμενου επικοινωνιακού λεξιλογίου που βασίζεται στις εμπειρίες του παιδιού με πολλαπλές αναπηρίες.

α) δυσκολίες μάθησης

β) παιδαγωγική υποστήριξη

γ) Διαφοροποίηση / εξατομίκευση της διδασκαλίας

δ) Αξιολόγηση

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Το έργο «Καθολικός Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Προσβάσιμου Ψηφιακού Εκπαιδευτικού Υλικού» με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 5001313 υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020» και συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΣΠΑ 2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σχεδι@ζω για όλους

Καθολικός Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Προσβάσιμου Ψηφιακού Εκπαιδευτικού Υλικού

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ 2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη